

INHOUD

Deel I In de provincie 9

Deel II Ballingen 75

Deel III Keuzes 143

Deel IV De weg naar Radiko 219

Deel V Gevangenissen 255

Deel VI Het noodzakelijke lijden 345

Deel VII Malafrena 425

DEEL I

In de provincie

I

In een sterreloze meinacht lag de stad te slapen en kabbelde de rivier rustig voort in het donker. Boven de lege pleinen van de universiteit doemde de toren van de kapel op, vol zwijgende klokken. Een jongeman was bezig over het drie meter hoge hek van het rechthoekige plein van de kapel heen te klimmen. Terwijl hij zich vasthield aan de ijzeren spijlen liet hij zich aan de binnenkant zakken en stak het plein over naar de deuren van de kapel. Hij haalde een groot vel papier uit zijn jaszak en vouwde het open; grabbelde in zijn zakken en viste er een spijker uit; bukte zich en trok een van zijn schoenen uit. Toen hield hij het papier en de spijker omhoog tegen de met ijzer beslagen eikenhouten deur, hief zijn schoen op, wachtte even en sloeg. Het geluid van de slag daverde over de donkere stenen binnenplaatsen en hij wachtte weer even, alsof hij geschrokken was van het lawaai. Van niet zo ver werd iets geroepen, ijzer schraapte over steen. Hij sloeg nog drie keer, tot de kop van de spijker tegen het hout aan zat, en rende toen hinkend met één schoen aan en de andere in zijn hand naar het hek terug, gooide zijn schoen eroverheen, klom erover, bleef met de panden van zijn jas aan een punt van het hek hangen, sprong er aan de buitenkant af met een geluid alsof er iets scheurde, en verdween in het donker net voordat er twee politieagenten arriveerden. Deze keken zoekend rond over het plein van de kapel, discussieerden in het Duits over de hoogte van het hek, rammelden aan het slot en gingen weer weg, met laarzen die dreunden op de keien. Voorzichtig kwam de jongeman weer tevoorschijn, in het donker rondtastend naar zijn schoen. Hij

lachte uitgelaten maar geluidloos. De schoen kon hij niet vinden. De politieagenten kwamen terug. Hij liep op een schoen en een sok weg door de donkere straten terwijl de klokken van de kathedraal van Solarij twaalf uur sloegen.

Toen de klokken de volgende morgen weer twaalf uur sloegen eindigde er een college over de afvalligheid van Julianus, en de jongeman liep samen met andere jongelui de zaal uit, toen iemand zijn naam zei: ‘Herr Sorde. Herr Itale Sorde.’

De studenten, doofstom, liepen langs het in uniform gestoken lid van de universiteitswacht zonder naar hem te kijken. Alleen degene die was geroepen bleef staan.

‘Ja, Herr Rector wil u spreken, hierheen alstublieft, Herr Sorde.’

Een mooi rood Perzisch tapijt, erg versleten, lag op de vloer van de rectoriskamer. De rector had links op zijn neus een purperachtig uitwasje: een wrat, een moedervlek? Bij het raam stond nog iemand.

‘Wilt u antwoord geven op onze vraag, meneer Sorde?’

Hij keek naar het stuk papier dat de andere man ophield: een vel van een kleine vierkante meter, de helft van een aanplakbiljet waarop stond aangekondigd dat er op 5 juni 1825 op de markt in Solarij een verkoop van trekossen zou zijn. Op de onbedrukte kant stond met grote, duidelijke letters geschreven:

Komaan, meet u de leiband aan, o mens,
van Müller, Von Haller en Gentz!
De beste regeringen van het land
schoven het gezonde verstand
Voor Müller, Von Haller en Gentz aan de kant.

‘Dat heb ik geschreven,’ zei de jongeman.

‘En...’ De rector keek even naar de andere man en langs hem het raam uit, en vroeg op licht afkeurende toon: ‘En je hebt het op de deur van de kapel gespijkerd?’

‘Ja. Alleen. Er was niemand bij me. Het was uitsluitend mijn idee.’

‘Mijn beste jongen,’ zei de rector, hij zweeg even, fronste zijn voorhoofd: ‘Jongen, alleen al de onschendbaarheid van die plaats –’

‘Ik deed het in navolging van een historisch precedent. Ik studeer geschiedenis.’ Hij werd plotseling vuurrood.

‘Tot nu toe een voorbeeldig student,’ zei de rector. ‘Dit is echt zeer betreurenswaardig. Zelfs als we het alleen maar als een studentengrap zien –’

‘Neemt u me niet kwalijk, meneer, het was geen grap!’ De rector vertrok even zijn gezicht en sloot zijn ogen.

‘Het is duidelijk dat het serieus bedoeld was; waarom hebt u me anders bij u laten komen?’

‘Jongeman,’ zei de andere persoon, degene zonder wrat, zonder titel, zonder naam, ‘je praat over ernstige bedoelingen; je kunt in ernstige moeilijkheden komen, hoor, als je dat blijft volhouden.’

Ditmaal werd de jongeman lijkbleek. Hij staarde de man aan en slaagde er ten slotte in een lichte, stijve buiging te maken. Hij keek de rector weer aan en zei met een onnatuurlijke stem: ‘Ik ben niet van plan mijn excuses aan te bieden, meneer. Ik zal me terugtrekken van de colleges. U hebt niet het recht meer van mij te verlangen.’

‘Dat heb ik niet gevraagd, Sorde. Beheers je alsjeblieft en luister. Dit is je laatste jaar op de universiteit. We zouden graag zien dat je je studie ongehinderd en ongestoord afmaakt.’ Hij glimlachte en de purperachtige wrat op zijn neus ging op en neer. ‘Daarom vraag ik je mij te beloven dat je geen studentenbijeekkomsten meer zult bijwonen gedurende de rest van het studiejaar en dat je van zonsondergang tot de morgen thuis zult blijven, op je kamer. Dat is het, kort gezegd, Sorde. Wil je me daar je woord op geven?’

Het was even stil en toen zei de jongeman: ‘Ja.’

Toen hij weg was, vouwde de provinciale inspecteur het stuk papier op en legde het glimlachend op het bureau van de rector. 'Een jongeman met pit,' merkte hij op.

'Ja, gewoon kwajongensstreken, dit soort dingen.'

'Luther had vijfennegentig stellingen,' zei de provinciale inspecteur, 'hij heeft er blijkbaar maar één.'

Ze spraken Duits.

'Ha, ha, ha,' lachte de rector waarderend.

'Is hij van plan in overheidsdienst te gaan? Rechten?'

'Nee, hij gaat terug naar het landgoed van zijn familie. Enige zoon. Ik heb zijn vader ook als leerling gehad, het eerste jaar dat ik colleges gaf. Val Malafrena, in de bergen, diep het land in, mijlenver overal vandaan.'

De provinciale inspecteur glimlachte.

Toen hij weg was, slaakte de rector een zucht. Hij ging achter zijn bureau zitten en keek omhoog naar het portret aan de wand tegenover hem. Zijn blik, eerst wat afwezig, werd geleidelijk scherper. Het portret was dat van een goedgeklede, mollige vrouw met een dikke onderlip, groothertogin Mariya, achternicht van keizer Frans van Oostenrijk. Op het perkament dat ze in haar hand hield waren het rood en blauw van het land Orsinia gevierendeeld door de zwarte tweekoppige adelaar van het keizerrijk. Vijftien jaar geleden was het portret aan die wand dat van Napoleon Bonaparte geweest. Dertig jaar geleden was het dat van koning Stefanus IV geweest, in zijn kroningsgewaden. Dertig jaar geleden, toen de rector pas decaan was, had hij jongens op het matje geroepen voor hun streken, had hij ze berispt en uitgefoeterd, en dan hadden ze schaapachtig wat gegrinnikt. Ze waren niet asgrauw geworden, en hij had niet, zoals nu, de pijnlijke behoefte gevoeld zich te verontschuldigen en tegen een jongen als Sorde te zeggen: 'Het spijt me – je ziet hoe de zaken staan!' Hij zuchtte weer en keek naar de stukken die hij moest goedkeuren, een herziening van het leerplan op last van de regering, alles in het Duits. Hij zette

zijn bril op en sloeg de bundel papieren met onwillige handen open, en met een gezicht dat vermoeid stond in het stralende licht dat op deze meimiddag door de ramen naar binnen scheen.

Intussen was Sorde naar het park langs de Molsen gegaan en zat daar op een bankje. Achter knoesterige wilgen lag de rivier als een grijsblauwe streep in het zonlicht. Alles was rustig, de rivier, de hemel, de wilgenblaadjes die zich aftekenden tegen de lucht, de zonneschijn, een duif die zonnebaadde en rondtripelde op het grind. Eerst zat hij met zijn handen op zijn knieën, met zijn voorhoofd gefronst en met een gezicht waarop zich heftige emoties aftekenden, maar geleidelijk aan kwam hij tot rust, strekte eerst zijn lange benen en legde daarna zijn armen over de rugleuning van de bank. Zijn gezicht, dat opviel door een grote neus, zware wenkbrauwen en blauwe ogen, kreeg een steeds dromeriger, zelfs slaperige, uitdrukking. Hij keek naar de stromende rivier.

Er klonk een stem als een kanonschot. 'Daar is hij!' Hij keek langzaam om. Zijn vrienden hadden hem gevonden.

De blonde, gezette Frenin zei met een kwaad gezicht: 'Je hebt je bewering helemaal niet bewezen, ik accepteer het bewijs niet.'

'Dat woorden daden zijn? Het waren wóórden die ik vastgespijkerd heb -'

'Maar de daad was het vastspijkeren -'

'Maar toen ze er eenmaal hingen, waren het de woorden zélf die resultaten zouden afwerpen -'

'Wat waren die resultaten dan in jouw geval?' informeerde Brelavay, een lange, tengere, donkere jongeman met een spottend gezicht.

'Geen bijeenkomsten. 's Avonds huisarrest.'

'Goeie god, Oostenrijk zal je zuiver houden.' Brelavay lachte opgetogen. 'Heb je vanmorgen die massa mensen voor de kapel gezien? De hele faculteit heeft het gezien voordat de Oosten-

rijkers het vonden. Allemachtig. Ik dacht dat ze ons allemaal zouden arresteren.'

'Hoe wisten ze dat ik het gedaan had?'

'Ga naar de mentor, Herr Sorde,' zei Frenin. '*Das würde ich auch gerne wissen.*'

'De rector heeft niets over Amiktiya gezegd. Er was een Oostenrijker bij hem. Denk je dat het genootschap er moeilijkheden door krijgt?'

'Weer een goeie vraag!'

'Hoor eens even, Frenin!' viel Brelavay uit – ze hadden allebei ongerust een uur naar Itale gezocht en waren kribbig en hongerig – 'Jij bent degene die ons steeds weer vertelt dat we wel praten, maar niets doen. Nou heeft Itale wat gedaan en nu heb je bezwaren! Het kan mij persoonlijk niets schelen of het genootschap erdoor in moeilijkheden komt. Het is een stelletje stommelingen. Het zou me niets verbazen als er een spion tussen zat.' Hij ging naast Itale op het bankje zitten.

'Als je mij had laten uitspreken, Tomas,' zei Frenin, die naast ze ging zitten, 'had ik dit willen zeggen. Een stuk of vijf van ons nemen de idealen van Amiktiya serieus, hè? Nou, na dit voorval, nu ze Itale in de gaten houden en het hele genootschap verdacht is, wordt het tijd dat we vaststellen hoe serieus we de zaak nemen. Doen we het om de wijn en de liedjes, of steekt er meer achter? Hang jij je vers op, incasseer je je standje, maak je je studie af en ga je terug naar je boerderij of zijn er verdere consequenties? Zijn je woorden daden?'

'Waar denk je aan, Givan?'

'Ik denk aan Krasnoy.'

'Wat moeten we daar doen?' vroeg Brelavay, sceptisch, geschrokken.

'In Solariy kunnen we niets beginnen. En in de provincie met die verdomde burgers, jouw boeren ook niet. Tegen de Middeleeuwen kunnen we niet op. De hoofdstad is onze enige kans. Mijn god, is Krasnoy nou zo ver weg?'

‘Ik geloof dat de Molsen er een paar dagen geleden doorheen gestroomd is,’ zei Itale, terwijl hij naar de blauwe rivier achter de bomen keek. ‘Luister, dat is een idee, dat is echt een idee, Givan. Ik moet nadenken. Ik moet iets eten. Kom mee. Krasnoy, Krasnoy!’ Hij keek zijn vrienden vrolijk aan. ‘We kunnen niet naar Krasnoy gaan!’ zei hij. Lachend gingen ze met elkaar weg.

Toen hun wegen zich laat in de middag scheidden en Itale naar huis liep, was hij nog steeds in een opgewekte, verwachtingsvolle stemming. Was het mogelijk dat er een nieuw leven zou beginnen? Zou hij echt naar de stad gaan, daar wonen en werken met andere mensen, voor de zaak van de vrijheid? Het was onbegrijpelijk, fantastisch, schitterend. Hoe pakte je dat aan? Er zouden in de stad wel mensen zijn bij wie ze welkom waren en die hen aan het werk zouden zetten. Er werd gezegd dat er daar geheime genootschappen waren, die in verbinding stonden met soortgelijke groeperingen in Piemonte en Lombardije, Napels, Bohemen, Polen en Duitse staten. Want over het hele grondgebied en alle staten van het Oostenrijkse keizerrijk en zelfs nog verder, door heel Europa, strekte zich het stille netwerk van het liberalisme uit, als het zenuwstelsel van een man in slaap. Een rusteloze slaap, koortsig, vol dromen. Zelfs in dit slaperige stadje spraken de mensen over Matiyas Sovenskar, die sinds 1815 verbannen was naar zijn landgoed, als ‘de koning’. Die hij ook was, rechtens en volgens de wil van zijn volk, een erfelijk en constitutioneel monarch van een vrij land, lak aan keizer en keizerrijk! Itale liep met grote stappen als een zomerse wervelwind door de schemerige straat. Zijn gezicht gloeide en zijn jas hing los.

Hij woonde in bij zijn oom Angele Dru en diens gezin. Voor het avondeten vertelde hij zijn oom dat hij ’s avonds huisarrest had. Zijn oom lachte. Hij en zijn vrouw, ouders van een talrijk kroost, hadden hun neef een klein kamertje gegeven, uitgebreide maaltijden en een onbegrensd vertrouwen. Hun twee oudste zoons waren allesbehalve verstandig en soms waren ze even

verbaasd als verrast dat Itale hun vertrouwen zo waard was. ‘Wat is er aan de hand, wat hebben jullie nu weer uitgespookt?’ vroeg zijn oom.

‘Een stom versje aan de deur van de kapel opgehangen.’

‘Is dat alles? Heb ik je weleens verteld over die nacht dat wij de zigeunermeisjes mee de universiteit in hadden genomen? Ze sloten die ’s avonds niet af,’ en Angele vertelde de geschiedenis nog eens. ‘Wat is dat dan voor versje van jou?’

‘O, politiek.’

Angele bleef lachen, maar op zijn voorhoofd verscheen een rimpel van afkeuring of teleurstelling. ‘Wat voor politiek?’ Om hem een plezier te doen, zei Itale zijn vers nog eens op en moest het toen uitleggen.

‘Ik snap het,’ zei Angele vaag. ‘Nou, ik weet het niet. Er is veel veranderd sinds ik zo oud was als jij. Al die Pruisen en Zwitsers, Haller, Müller, Jezus Maria, wat zegt dat ons? Nou weet ik wel wie Von Gentz is, dat is het hoofd van de Keizerlijke Politie, dat is een heel belangrijke positie. Het is onze zaak niet wat zulke mensen doen.’

‘Onze zaak niet! Als alles wat wij doen, wel de hunne is? Als we opgepakt worden als we onze mond opendoen?’ Itale nam zich altijd voor het met zijn oom niet over politiek te hebben, maar zijn ideeën waren zo helder en de feiten zo duidelijk dat hij, elke keer weer, zeker wist dat hij hem wel kon overtuigen. Angele begon steeds ongeruster en koppiger te worden en hij ging zelfs zover dat hij weigerde toe te geven dat hij een hekel had aan de vreemde militie die de stad en de universiteit bewaakte, en dat ook hij Matiyas Sovenskar als de koning beschouwde. ‘Het komt alleen doordat we in ’13 aan de verkeerde kant gingen zitten. We hadden met de Alliantie mee moeten doen en Bonaparte in zijn sop moeten laten gaarkoken. Jij kunt je niet herinneren hoe het is als heel Europa in oorlog is, als je alleen maar over oorlog hoort praten, de Pruisen verliezen, de Russen winnen, legers hier, legers daar, voedseltekort,